

Stadiony proti televizi. Spor o platby za sportovní přenosy v 60. letech 20. století v Československu

Matouš Veselský*

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika

Copyright: © 2021 M. Veselský. Toto je open access článek vydaný pod Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Východiska: „Sport je zkrátka všude, a my jsme v něm.“ Takovými slovy začíná svůj „pokus o fenomenologii fotbalu“ český filozof Jiří Černý v knize *Fotbal je hra* (1968). V současné době se objevuje celá řada studií, ať už sociologických, historických, antropologických nebo ekonomických, které se věnují sportu a sportovním aktivitám. V tomto příspěvku se věnuji vlivu sportovního vysílání na organizaci vrcholového sportu v 60. letech 20. století. **Cíle:** Příspěvek k akademické diskusi, která se věnuje medializačním trendům v současném vrcholovém sportu poukazem na jeho počátky v podmínkách komunistického Československa. **Metodika:** Jedná se o historickou případovou studii. Archivní výzkum pak probíhal v archivu České televize. **Výsledky:** Z archivního výzkumu vyplynulo, že se televize a zvyšující se počet televizních koncesionářů postupně stávaly velkou konkurencí pro sportovní kluby. Počet diváků na stadionech výrazně klesal, pokud se daný zápas vysílal v televizi. V 60. letech 20. století se tak začaly množit stížnosti jednotlivých tělovýchovných jednot týkající se nižšího počtu diváků v ochozech a z toho plynoucích nižších příjmů ze vstupného. To vedlo k tomu, že Československá televize nakonec klubům vyplácet jisté částky za odvysílání zápas. **Závěry:** Trend medializace vrcholového sportu, který je spojen s rozvojem komunikačních technologií, platbami za sportovní přenosy a vlivy na organizaci vrcholového sportu, můžeme sledovat i v podmínkách komunistického Československa. To je ve studii reprezentováno rozvojem televizního vysílání v 60. letech 20. století, nástupem plateb za sportovní přenosy v roce 1965 a fyzickou proměnou hledišť na stadionech. I přesto, že byl sport v Československu považován za neprofesionalizovaný, stále v něm signifikantní roli hrály příjmy a finance obecně.

Klíčová slova: sport, televize, televizní přenos, historie, sociologie, Československá televize

Úvod

Sport ve světle humanitních věd

„Sport je zkrátka všude, a my jsme v něm“ (Černý, 1968, p. 17). Těmito slovy začíná svůj „pokus o fenomenologii fotbalu“ český filozof Jiří Černý v knize *Fotbal je hra*. Publikaci napsal na konci šedesátých let dvacátého století a už v té době nebyl jediným, kdo si uvědomoval význam a roli, které se sport těší v moderní společnosti.

Sport se postupně stává čím dál významnějším tématem v celé řadě humanitně zaměřených studií. Jde o studie, které se týkají například sociální stratifikace (Špaček, 2011) a genderové nerovnosti v prezentování ale i provozování určitých sportů. (Lines, 2018; Pfister, 2010). I v českém vědeckém prostředí existuje celá řada vědeckých prací, které se věnují například fenoménu fandovství (Mareš, Suchánek, & Smolík, 2004; Slepíčka, 2010; Slepíčka, Hošek, & Hátlová 2009).

Velmi relevantním tématem je rovněž komercializace sportu (Ahonen, 2020; Hanuš, 2009). S komercializací sportu je významně spojena i jeho medializace (McEnnis, 2018; Real, 2008). Významu sportovních televizních přenosů v současnosti se věnuje například i Weed (2006, 2008). Dějinám sportu je rovněž věnována stále silící pozornost. Moderním dějinám sportu na území Česka se ve svých pracích věnuje například Waic (2013, 2018). Sport dává do souvislostí s emancipačním hnutím na konci 19. století i s dobou první republiky. Nedávno vyšla i kolektivní monografie, která se věnuje sportu v dobách totalitního režimu (Kalous & Kolář, 2015).

Tato práce je tak příspěvkem k řadě studií, které se věnují sociologii a zejména historii vrcholového sportu. Téma, které je zde rozpracováno, je však specifické. V současné době jsme svědky výrazné medializace a s ní rovněž související komercializace vrcholového, profesionálního sportu. Ale jak tomu bylo v počátcích rozšiřování televizního vysílání navíc v podmínkách komunistického Československa v 60. letech?

V této případové studii se zaměříme na to, jak sportovní televizní vysílání zasahovalo do organizace

*Korespondenční adresa: Matouš Veselský, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Branická 471/112, 147 00 Praha 4, e-mail: matous.veselsky@gmail.com

vrcholového sportu v 60. letech 20. století v Československu a jakým způsobem se utvářely vztahy mezi sportovními kluby a Československou televizí v samých počátcích medializace vrcholového sportu v Československu. Zaměříme se zejména na dva sporty – fotbal a hokej. Z archivního výzkumu, který byl proveden v archivu České televize (Archiv a programové fondy Praha, 2018-2019), vyplývá, že přenosy právě těchto v Česku, potažmo v Československu, velmi populárních sportů ovlivňovaly samotné dění na stadionech i mimo něj – televizní přenos totiž v několika konkrétních případech vedl k výraznému úbytku diváků v ochozech. I proto si budeme klást následující otázky: Jak televizní vysílání ovlivňovalo návštěvnost na stadionu hokejové Tesly Pardubice v 60. letech? Jakým způsobem na úbytek diváků na stadionech reagovaly některé další kluby a Československá televize? Jaké finanční náhrady za odvysílání sportovního přenosu byly vyjednány? Jakým způsobem televizní přenos proměňoval fyzickou podobu stadionů? Jaké prvky sportovní medializace můžeme v konkrétních případech sledovat v 60. letech v Československu?

Než se ale zmíníme o datech z výzkumu, nastíníme ještě několik historických milníků, které se týkají sportovního mediálního zpravodajství a vysílání. První sportovní časopisy se v západní Evropě a v USA zakládají v polovině 19. století. Rádio se ve Velké Británii poprvé objevuje ve 20. letech 20. století. Televizní vysílání začíná nedlouho poté v roce 1936, kdy proběhly pompézní ale velmi kontroverzní olympijské hry v nacistickém Berlíně, které se tak staly vůbec prvními hrami s televizním přenosem. Do roku 1939 se ve vysílání objevilo i několik sportovních přenosů. Vše pak ale přerušila 2. světová válka. Ve Spojených státech se sport v televizi poprvé objevuje v roce 1939 (Whannel, 2009).

Co se Československa týče, Český rozhlas začal rovněž vysílat ve 20. letech minulého století, a sice v roce 1923 (Český rozhlas, 2020). Velké popularity se těšily především hokejové přenosy ve 30. letech 20. století, kdy Československo dvakrát hostilo mistrovství světa, a to v roce 1933 a 1938. Československá televize oficiálně poprvé vysílala v roce 1954, experimentálně však již od roku 1953. Prvním přímým televizním přenosem, který v roce 2019 slavil 65. výročí, se stal rovněž hokejový zápas mezi švédským klubem Leksands IF a československou reprezentací (Česká televize, 2018a).

Metodika

Výzkum probíhal v archivu České televize na Kavčích Horách v Praze v letech 2018 a 2019. Předmětem výzkumu se staly všechny dostupné materiály, které se vztahovaly k tématu hokeje a fotbalu a pocházely ze

sledovaného období, tedy z 50. a 60. let 20. století. Výjimku tvořily data, která se vztahovala k počtu televizních koncesí a zmínka o mistrovství světa z roku 1972, kterou uvádím dále v textu pod čarou. Ty jsou mladšího data.

Prameny samotné digitalizované nejsou, ale vyhledávač ano, tudíž jsme měli dobrý přehled o všech klíčových dokumentech, které se vztahovaly k tématu této studie. Jednotlivé archivní dokumenty jsme vyhledávali pod pojmy „sport“, „sportovní vysílání“, „hokej“ a „fotbal“.

Práce je historickou případovou studií. Vychází však z historicko-sociologické perspektivy. Jde o podobor sociologie, který se zaměřuje vedle analýzy současnosti na analýzu minulosti. Jinak řečeno, zdůrazňuje význam historie při popisu současnosti. Jejím cílem je historická data nejen popsat a interpretovat, ale rovněž je i sociologizovat prostřednictvím sociologických termínů a konceptů (Šubrt, 2014).

Archivní dokumenty, které jsou mladší než 30 let, nejsou veřejně dostupné i vzhledem k citlivosti některých dat. Některé výsledky výzkumu byly publikovány v diplomové práci (Veselský, 2018), ve které se autor soustředil primárně na televizní fanoušky.

Primární prameny byly různého charakteru. Šlo o dopisy, ale i konkrétní statistiky, které si Československá televize vedla nebo si nechávala zpracovávat. I když v některých ohledech nejsou data úplná, jak je ostatně zmiňováno dále, nabízejí poměrně bohatý materiál. Uvědomujeme si, že prameny vznikly v době mezi roky 1948 až 1989 a mohou být tudíž zatíženy dobou. K textu a k následné analýze jsme přistupovali kriticky.

Citované dokumenty byly ponechány v původním znění včetně gramatických překlepů a chyb. Rovněž byly ponechány i české názvy konkrétních sportů. Jde například o slovo „kopaná“ místo v dnešní době používanějšího označení „fotbal“. Citace z pramenů jsou uvedeny kurzívou.

Během psaní textu jsme se inspirovali studií Roberta Záruby *Svědectví o historii Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu Československé televize Praha* (1989). Tato studie se týká primárně historie sportovní redakce v Československé televizi, kterou autor sleduje až do roku 1989. I když se toto dílo svým zaměřením v mnohém liší, bylo v mnoha ohledech nápomocným sekundárním zdrojem dat.

Výsledky

Můžeme konstatovat, že televizní přenosy mají dnes výrazný vliv na to, jakým způsobem je sport provozován, organizován i zobrazován. Byl to právě rozvoj komunikačních technologií, který umožnil dynamický, zejména ekonomický rozvoj vrcholového sportu. Nicméně, jak se tento trend medializace vyvíjel v pod-

mínkách komunistického Československa v 60. letech 20. století? Jednou z možností, jak tyto trendy sledovat je podívat se na to, jak rozvoj a zvyšující se počet sportovních televizních přenosů ovlivňoval návštěvnost samotných sportovní zápasů na stadionech a jak na tuto situaci reagovaly některé kluby.

Televize v socialistickém Československu se na přelomu 50. a 60. letů začala dynamicky rozvíjet co do počtu televizních diváků i přenosů. Zde můžeme uvést tabulku o vývoji televizních koncesí na území celého Československa od roku 1954 až do roku 1983 (Archiv a programové fondy Praha, 2018-2019):

Tabulka 1

Vývoj počtu televizních koncesí

Rok	Počet televizních koncesí
1954	3 833
1955	32 119
1956	75 934
1957	142 782
1958	327 861
1959	518 987
1960	794 898
1961	1 089 449
1962	1 355 607
1963	1 630 013
1965	2 113 450
1970	3 091 243
1975	3 689 212
1979	4 091 876
1980	4 291 633
1981	4 295 980
1982	4 307 748
1983	4 322 765

V roce 1961 se navíc otevřelo studio v Brně a následujícího roku spustilo svůj provoz i studio ve slovenských Košicích (Česká televize, 2018b). Z tabulky je zřejmé že se počet koncesionářů zvyšoval nejdynamičtěji do 70. let. I poté se počet koncesionářů zvyšuje, byť už nedochází k tak rychlému růstu.

S tímto dynamickým a vcelku rychlým vývojem počtu televizních koncesí zejména v 60. letech se ale objevil i nový a dosud nevídaný problém, který se týkal právě sportovních přenosů a rovněž i stadionů. Jak bylo patrné z výzkumu, Československá televize na přelomu 50. let a 60. let čelila dopisům tělovýchovných jednot, které si stěžovaly, že televizní vysílání sportovních utkání jim doslova „bere“ diváky na stadionech. Podobně se ve své práci zmiňuje i Záruba (1989), který píše, že pořadatelé dokonce někdy znemožňovali přístup komentátorům a kameramanům na stadion.

Fanoušci tak zápas oblíbeného klubu sledovali raději z domova nebo na veřejném místě, třeba v oblíbeném

stravovacím zařízení, než aby přišli přímo na stadion – ušetřili vstupenku a nemuseli ani absolvovat dlouhé fronty na lístky před stadionem. Máme za to, že po čase by se fanoušci na stadion přeci jen vrátili. Sledovat sport u televize je přeci jen docela jiným zážitkem než ten, když je fanoušek přímo na stadionu (Weed, 2006, 2008). V současné době se vysílá nepřehledné množství sportovních přenosů a fanoušci přesto na zápasy chodí ve velkém počtu. Otázkou samozřejmě zůstává, jak tyto návštěvnosti v následujících letech bude dále ovlivňovat koronavirová pandemie. Nic to ale nemění na tom, že v 60. letech 20. století diváků na ochozech skutečně ubývalo a televize a televizní přenos se tak staly novou konkurencí pro přímé sportovní diváctví na stadionech.

Od počátku vysílání, od druhé poloviny 50. let do roku 1960, přišly kluby údajně o jeden milion diváků zejména v nižších soutěžích důsledkem vysílání sportovních přenosů:

Diváci pochopitelně raději shlédnou doma v pohodlí vrcholné utkání, než aby se obtěžovali návštěvou utkání v nižších soutěžích. Tento stav již po léta znamená podstatná snižování příjmů TJ. Např. I. liga kopané měl v roce 1956 – 1 993 000 diváků, v roce 1960 o cca milion méně. (Archiv a programové fondy Praha, 2018b)

Začaly se tak objevovat hlasy, které požadovaly od Československé televize úhradu za vysílání sportovního přenosu. Těmto hlasům bylo vyhověno nejprve v roce 1961, kdy ČST uzavírala dílčí dohody s Ústředním výborem ČSTV. Československá televize se pak snažila tuto nezvyklou situaci řešit různými způsoby, kterou shrnuje tato citace:

Čs. Televize se snažila usnadnit situaci celou řadou ústupků: zavedla v mnohých případech anonymitu sportovních přenosů v časopise Čs. Rozhlas a televize i v tisku (což je televizními diváky ostře kritizováno), upustila od vysílání přenosů z I. ligy kopané v neděli odpoledne, aby neohrožovala návštěvnost za zápasech nižších fotbalových soutěží na venkově, postupně omezovala počet přenosů I. ligy kopané z utkání jednoho oddílu z jeho hřiště až na jeden zápas na sezonu, omezila počet přenosů z I. ligy ledního hokeje atd. (Archiv a programové fondy Praha, 2018c)

I to ale bylo málo. Na Československou televizi se v roce 1964 například obrátil i tradiční hokejový klub Tesla Pardubice rovněž s konstatováním, že přímé přenosy vedou k menší návštěvnosti na jejich vlastním stadionu, v té době známého jako Zimní stadion Pardubice. Klub se dožadoval finanční náhrady, když byl jejich zápas vysílán v televizi. Hokejový klub měl v plánu i vcelku radikální řešení: nepřipustit další spor-

tovní televizní vysílání, pokud by k úhradě nakonec nedošlo. V dopise byla poskytnuta i tabulka, kde klub vyčísľuje ztrátu příjmů ze vstupného:

Jako názorný příklad uvádíme výše uvedený ligový zápas. V úvahu jsme brali návštěvnost ligových zápasů se Spartakem Praha Sokolovo od roku 1960:

Tabulka 2

Návštěvnost diváků na ligových zápasech Spartaku Praha Sokolovo od roku 1960 (zdroj Archiv a programové fondy Praha, 2018d)

Rok ¹	Počet diváků	Příjem ze vstupného
1960	10.201 diváků	Příjem 73.272,- Kč
1961	10.658 diváků	Příjem 76.668,- Kč
1962	10.787 diváků	Příjem 77.602,- Kč
1963	11.294 diváků	Příjem 80.574,- Kč
1964	4.702 diváků	Příjem 31.161,- Kč

Jak se píše i v citaci, jako příklad si hokejová Tesla Pardubice vzala zápasy se Spartakem Sokolovo, tedy dnešní Spartou Praha. Tyto zápasy jsou pro fanoušky vždy velkým lákadlem, ostatně dnes tomu není jinak. Sparta Praha v české hokejové extralize patří mezi nejvíce navštěvované kluby na hřištích soupeřů (Hokej.cz, 2018), pokud tedy vynecháme současnou pandemickou situaci. V tabulce výše vidíme, že v letech 1960 až 1963 chodilo na stadion v Pardubicích na výše zmíněné zápasy se Spartakem Sokolovo v průměru přes deset tisíc diváků. V roce 1963 zavítalo na ochozy podle výše zmíněné tabulky dokonce přes jedenáct tisíc fanoušků. O rok později dorazilo na stejný zápas, který byl vysílán v televizi, pouze něco přes čtyři a půl tisíce diváků. Jedná se o poměrně dramatický propad návštěvnosti. Klub tak ve srovnání s rokem 1963 na vstupenkách za jeden zápas přišel o bezmála padesát tisíc československých korun.

Dalším problémem, na který tělovýchovné jednoty poukazovaly, byl fakt, že tehdejší stadiony či sportovní haly nebyly uzpůsobeny pro televizní přenos. Při jejich konstrukci se nepočítalo ani s prostorem pro televizní kamery ani s komentátorským stanovištěm. Televizní zařízení tak musela být umístěna na tribunách, čímž vznikaly dvě nepříjemnosti: jednak tělovýchovná jednoty přišly o několik volných míst ve své hale a jednak se muselo myslet i na to, aby kamery nepřekážely dalším divákům ve výhledu na hřiště. ČST tak instalovala „televizní přenosové zařízení na předem dohodnutých místech s ohledem na potřeby pořadatele a zájem televizních diváků.“ Vstupenky pak za tato místa včetně těch „slepých“, tedy těch, které se nacházely za přenosovým zařízením a které tak neumožňovaly výhled na hřiště, hradila sportovním klubům právě ČST. Čes-

koslovenská televize k tomu hradila i další náklady, které s sebou přinášel sportovní přenos jako například platby za vyšší spotřebu elektrického proudu. Povinnosti však nebyly ukládány jen Československé televizi. I jednotliví pořadatelé sportovních akcí byli povinni umožnit přenos či záznam, pokud o to ČST požádá. (Archiv a programové fondy Praha, 2018e).

Pohled jednotlivých klubů na sportovní přenosy však nebyl pouze negativní. Mělo se za to, že tyto přenosy například pomáhají rozšiřovat a popularizovat různá sportovní odvětví, přičemž je zmiňováno například krasobruslení. Nicméně na druhé straně, jak už bylo řečeno výše, tyto přenosy odváděly diváky od přímé účasti na stadionu. Zejména na toto si stěžovaly jednotlivé kluby. A stěžovaly si o to více, když za vysílání přímého přenosu nebyla do začátku 60. let jakákoliv náhrada.

To se nakonec změnilo v polovině 60. let. Za vysílání fotbalového zápasu I. ligy byl úhrada vyčíslena na třicet tisíc Kčs, za odvysílání hokejového zápasu pak částka dvacet tisíc Kčs. (Archiv a programové fondy Praha, 2018f). Tato povinnost, tedy uhradit určitým poplatkem finanční ztrátu tělovýchovným jednotám, které kvůli přímému přenosu přišly o část diváků na stadionech, byla zahrnuta v „Zákoně o Čs. Televizi“, který vešel v platnost 1. 1. 1965 (Vrabec, 1977, in Záruba, 1989). Součástí této dohody byla i například povinnost klubu barevně odlišit jednotlivé týmy tak, aby diváci černobílé televize dokázali rozlišit oba týmy (Hájek, 1979, in Záruba, 1989). Tím tak byl završen prvotní vstup televize do světa sportu v Československu.²

Diskuse

Tyto výsledky nyní dáme do souvislosti se sociologickými koncepty a postřehy, které se týkají medializace sportu a vztahů mezi vysílateli a sportovními kluby. Jak již bylo napsáno výše, medializace sportu je úzce provázána s rozvojem komunikačních technologií zejména pak televize. Byly to právě média a rozvoj telekomunikačních technologií, které přispěly k dynamickému navýšení cen práv na vysílání sportovních akcí (Real, 2008). I přes nástup internetového vysílání a předplacených služeb, které můžeme sledovat například u filmové a seriálové produkce, zůstává televize hlavním médiem sportu (Boyle, 2014; Whannel, 2005, 2009). Medializace rovněž zahrnuje i postupné vstupování médií do toho, jak je svět sportu organizován či zob-

¹ Tabulka v původní citaci neobsahovala vrchní řádek, ale pro přehlednost byl dodán.

² Vzhledem k výše zmíněnému se můžeme zmínit o reklamách během mistrovství světa v roce 1972 v Československu. Západní televize totiž chtěly do stadionů, kde se zápasy odehrávaly, vměstnat reklamy, což se ale neslučovalo se socialistickou doktrínou. S tímto typem vyjednávání tak musel často nastávat problém. Reklama však z finančních důvodů byla na špičkových turnajích, které se v ČSSR pořádaly, povolena (Archiv a programové fondy Praha, 2018g).

razován. Vytváří tak nové formy primárně finančních vztahů mezi vysílatelem a sportovním klubem, respektive konkrétní soutěží. Tím a reklamou tak medializace přispívá i ke komercializaci sportu. (McEnnis, 2018) Televizní zpracování sportu je děláno tak, aby bylo přitažlivé, zábavné. V mnohém se tak může odlišovat od reálného dění na stadionu. Tyto rysy například reflektuje i Bourdieu (2002) v závěru knihy *O televizi*, když se zmiňuje o vlivu sledovanosti na výběr sportů, na dobu, kdy se dané olympijské disciplíny budou konat. S medializací sportu souvisí i nárůst sledovanosti a popularity sportovních přenosů. To vše vedlo k tomu, že se v sociologii dokonce objevil termín *mediasport*, který označuje velmi specifické propojení světa sportu a světa médií (Real, 2008).

Data z výzkumu naznačují, že trendy, které se týkají medializace vrcholového sportu a které jsme nastínil v předchozím odstavci, můžeme, co se fotbalových a hokejových příkladů týče, sledovat i v podmínkách komunistického Československa, a to již od 60. let 20. století. Byl to právě dynamický rozvoj komunikačních technologií, v našem případě televizního vysílání, a zvyšující se počet televizních koncesí, který se v některých případech odrážel ve snižujícím se počtu diváků na ochozech. To představovalo významné ztráty v klubových pokladnách. Československá televize byla nakonec přinucena platit určité částky klubům za odvysílání zápas. Tuto situaci konkrétně ilustruje dopis Tesly Pardubice adresovaný sportovní redakci ČST.

Tato případová studie zachycuje několik významných momentů, které se týkají vztahů mezi televizním zpracováním sportu a sportem samotným, který v této konkrétní studii můžeme popsat jako interdependentní. Československá televize si uvědomovala význam fotbalových a hokejových přenosů pro rozvoj televizního vysílání v Československu. Měla tedy zájem na tom, aby se na obrazovkách sport objevoval a aby se s kluby nějak dohodla. Kluby sice přicházely o své diváky na stadionech, ale uvědomovaly si význam vysílání pro rozvoj sportu jako takového. Navíc finální částka za odvysílání přenosu nebyla na tehdejší poměry malá, a tak i kluby měly zájem se dohodnout. Rozvoj televize vytvořil a přispěl k navýšení cen za práva na televizní přenos. Výše zmíněná data tak naznačují, že televizní přenos bez ohledu na režim v Československu pomalu ale jistě začal proměňovat svět vrcholového sportu. Sepětí sportu, v našem případě konkrétních příkladů z fotbalového a hokejového prostředí, a televizního vysílání tak lze sledovat již od počátku televizního vysílání v Československu. Pro jasnější a konkrétnější závěry by v této souvislosti ale bylo zapotřebí dalších výzkumů. Například by bylo velmi zajímavé a podnětné sledovat, jak ČST přispěla k jakési „proto-komercializaci“ vrcholového sportu v Československu.

Televize zároveň proměňovala i fyzickou podobu jednotlivých stadionů – bylo nutno zařídit nová ko-

mentátorská stanoviště a místa pro kamery i za cenu ztráty míst v hledišti pro fanoušky. Povinností jednotlivých klubů se stalo zajistit tyto nové fyzické prostory na svém stadionu stejně jako umožnit vysílání, pokud o to Československá televize požádá. Tyto požadavky se však týkaly i samotné hry – kluby měly povinnost barevně odlišit jednotlivé týmy tak, aby i divák černobílé televize dokázal oba týmy rozlišit. Československá televize tak rovněž vstupovala do organizace sportovních utkání.

V tomto sporu šlo i o finanční stránku, i když ideologie v socialistickém Československu nepřipouštěla, že by byl vrcholový sport jakkoli profesionalizovaný. Sportovci měli fiktivní zaměstnání, což souviselo mimo jiné se všeobecnou pracovní povinností. Všichni sportovci tak mohli být označováni za amatéry oproti jejich profesionálním protějškům ze západních zemí. V tomto směru došlo i k upravení zákoníku práce, který umožňoval dlouhodobé uvolnění z práce pro sportovní činnost (Strachová, 2015). Spor o platby za televizní přenosy tak rovněž poukazuje na to, že sport v Československu byl ve skutečnosti značně profesionalizovaný, jak je ostatně zmiňováno v několika dalších studiích (Kalous & Kolář, 2015), a že v něm podstatnou roli hrály finance.

Závěr

Televize, a tím i zvyšující se počet televizních koncesionářů se postupně stávaly velkou konkurencí pro sportovní kluby. Počet diváků na stadionech fotbalových a hokejových klubů výrazně klesal, pokud se daný zápas vysílal v televizi. V 60. letech 20. století se tak začaly množit stížnosti jednotlivých tělovýchovných jednot týkající se nižších počtů diváků na ochozech a z toho plynoucích nižších příjmů ze vstupného. To vedlo k tomu, že ČST nakonec musela klubům vyplácet jisté částky za odvysílání zápas.

Tento spor o platby za sportovní přenosy je tak jedním z projevů medializace vrcholového sportu v 60. letech 20. století v Československu. Všechny zmíněné formy medializace sportu – platby za sportovní přenosy, vlivy na organizaci sportovních utkání, rozvoj televizního vysílání, proměna vztahů mezi televizí a světem sportu – tak můžeme v případě fotbalu a hokeje sledovat i v Československu od počátku sportovního televizního vysílání.

I v podmínkách komunistického Československa tedy nelze opomenout finanční, komerční stránku, což dokazují právě stížnosti sportovních klubů.

Co se samotné studie týče, uvědomujeme si, že jde o velmi konkrétní příklad a že pro další závěry, týkající se medializace a zejména komercializace sportu, která je v teoretických pracích v souvislosti s medializací sportu zmiňována především, by bylo třeba udělat daleko zevrubnější výzkum, který by se kromě fotba-

lových a hokejových přenosů soustředil i na další přenosy a na jejich vliv na jednotlivá sportovní odvětví. Rovněž by bylo zajímavé sledovat proměny struktury jednotlivých přenosů v rámci obsahové analýzy a vůbec sledovat proměnu vztahů mezi televizí a světem sportu v Československu.

Televizní sportovní zápasy ovlivňovaly dění na konkrétních stadionech, a to už od 60. let 20. století s dynamickým růstem televizních koncesí. Televize totiž umožnila, že se sportovní zápas mohl zcela oddělit od místa konání – fanoušek nemusel být nutně přítomný na stadionu, aby zápas viděl. Jde o jev, který už dnes nepůsobí zvláštně. Sport je dnes zcela běžnou součástí nejen televizního vysílání. Nicméně, tento trend medializace sportu má svou vlastní historii, a navíc jej můžeme sledovat i v podmínkách komunistického Československa. O to víc pak vyniknou slova Jiřího Černého z úvodu této studie.

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval Robertu Zárubovi stejně jako celému archivu České televize. Dále mi velkou inspirací a zdrojem informací byly historické semináře doc. Jana Štemberka a dr. Aleny Markové na Fakultě humanitních studií UK.

Reference

- Ahonen, A. (2020). Strong entrepreneurial focus and internationalization – the way to success for Finnish ice hockey: the case of JYP ice hockey team. *Sport in Society*, 23(3), 469–483.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018–2019). Spr 535, Statistický kardex 1953–1963, Spr 1046, Rozbor plnění plánu ČST v ČSR za rok: 1981, Spr 1047, Rozbor plnění plánu ČST v ČSR za rok: 1983.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018b). RED 621, Dohody-čs. Sport – smlouvy s ČSTV, FIFA kluby – 1963–67, platby, dohody, návrhy – dopis adresovaný sportovní redakci ČST, autor neznámý.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018c). RED 621, Dohody-čs. Sport – smlouvy s ČSTV, FIFA kluby – 1963–67, platby, dohody, návrhy – citace převzata z dokumentu „Spolupráce Čs. televize a Čs TV“.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018d). RED 621, Dohody-čs. Sport – smlouvy s ČSTV, FIFA kluby – 1963–67, platby, dohody, návrhy – dopis Tesly Pardubice adresovaný sportovní redakci ČST.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018e). Ve 1, 964, Styk s ČSTV – 1964.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018f). RED 621, Dohody-čs. Sport – smlouvy s ČSTV, FIFA kluby – 1963–67, platby, dohody, návrhy.
- Archiv a programové fondy Praha. (2018g). 2180 Red, MS v ledním hokeji Praha 1972.
- Boyle, R. (2014). Television sport in the age of screens and content. *Television & New Media*, 15(8) 746–751. doi: 10.1177/1527476414529167.
- Česká televize. (2018a). *ČST v datech*. Retrieved from <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/cst-v-datech/>
- Česká televize. (2018b). *Prehistorie*. Retrieved from <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/prehistorie/>
- Český rozhlas. (2020). *Základní informace o českém rozhlasu*. Retrieved from <https://informace.rozhlas.cz/o-rozhlasu-7752675>
- Černý, J. (1968). *Fotbal je hra. Pokus o fenomenologii hry*. Praha: Československý spisovatel.
- Hájek, V. (1979). *Sportovní vysílání Československé televize do roku 1965*. Diplomová práce, Fakulta žurnalistiky, Univerzita Karlova, Praha.
- Hanuš, K. (2010). Sociologické aspekty komercializace fotbalu: nástin problematiky. *Historická sociologie*, 1/2010, 31–61.
- Hokej.cz. (2018). *Základní statistiky*. Retrieved from <https://www.hokej.cz/tipsport-extraliga/stats-center/team-stats?season=2017&competition=6630&t=755xfy8i7go88p%3C%21DOCTYPE%2BHTML%2BPUBLIC&stats-section=visitors>
- Kalous, J., & Kolář, F. (Eds.) (2015). *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Český olympijský výbor, z. s.
- Lines, G. (2018). Sport media texts and audiences: A critical overview of issues, interactions and interventions. In D. Burdsey, T. Carter, & M. Doidge (Eds.), *Transforming sport: Knowledges, practices and structures* (pp. 220–233). Abingdon: Routledge.
- Mareš, M., Suchánek, M., & Smolík, J. (2004). *Fotbalové chvilky: Evropská dimenze subkultury*. Brno: Centrum strategických studií.
- McEnnis, S. (2018). Sports journalism and cultural authority in the digital age. In T. F. Carter, D. Burdsey, & M. Doidge (Eds.), *Transforming Sport: Knowledges, Practices and Structures* (pp. 207–219). New York, NY: Routledge.
- Pfister, G. (2010). Women in sport – gender relations and future perspectives. *Sport in Society*, 13(2), 234–248. doi: 10.1080/17430430903522954.
- Real, M. (2008). Mediasport: Technology and the commodification of postmodern sport. In L. A. Wenner (Ed.), *Media literacies* (pp. 233–249). New York, NY: Routledge.
- Slepička, P., Hošek V., & Hátlová B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- Slepička, P. (2010). *Divácká reflexe sportu*. Praha: Karolinum.
- Strachová, M. (2015). Organizace sportu v Československé republice v letech 1952–1989. In J. Kalous & F. Kolář (Eds.), *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*, (pp. 46–59). Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Český olympijský výbor, z. s.
- Špaček, O. (2011). Sport pro všechny? Sociální nerovnosti a sportovní aktivity. *Sociální studia*, 8(1), 53–78. doi: 10.5817/SOC2011-1-53.
- Šubrt, J. (2014). Historická sociologie. In J. Šubrt et al. (Eds.), *Soudobá sociologie VI. (Oblasti a specializace)* (pp. 383–401). Praha: Karolinum.
- Veselský, M. (2018). *Televizní fandovství a fenomén hry. Historicko-sociologická studie fenoménu televizního fanoukovství*. Diplomová práce, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha.
- Waic, M. (2013). *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum.
- Waic, M. (2018). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Karolinum.

- Weed, M. (2006). The story of an ethnography: The experience of watching the 2002 World Cup in the pub. *Soccer and Society*, 7(1), 76–95. doi:10.1080/14660970500355603.
- Weed, M. (2008). Exploring the sport spectator experience: Virtual football spectatorship in the pub. *Soccer and Society*, 9(2), 189–197. doi: 10.1080/14660970701811057.
- Whannel, G. (2005). Pregnant with anticipation: The pre-history of television sport and the politics of recycling and preservation. *International Journal of Cultural Studies*, 8(4), 405–426. doi: 10.1177/1367877905058342.
- Whannel, G. (2009). Television and the transformation of sport. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625(1), 205–218. doi: 10.1177/0002716209339144.
- Záruba, R. (1989). *Svědectví o historii Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu Československé televize Praha*. Diplomová práce, Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, Praha.

Stadiums against television.

Disputes over payments for sports broadcasts in Czechoslovakia in the 1960s

Background: „Sport is everywhere, and we live in it“. Czech phenomenologist Jiří Černý used this sentence in his mostly forgotten book *Football is a game* (1968) to stress the importance of sport and sports activities in modern culture. At present, several studies are emerging, whether sociological, historical, anthropological, or economic, devoted to sports and sports activities. In this study I focus on the influence of sports broadcasting on the organization of top sports in the 1960s. **Objective:** This work contributes to the academic discussion concerning the medialisation of nowadays sports by stressing its roots in the context of communist Czechoslovakia. **Methods:** This work is a historical case study. Archive research was performed in the archives of Czech television. **Results:** Archival research has shown that television and the increasing number of TV license fees have gradually become a major issue for sports clubs. The number of spectators in stadiums decreased significantly when the match was broadcasted on television. In the 1960's sports clubs started to complain about the lower numbers of spectators in the stadiums resulting in lower admission income. This forced the Czechoslovak television to pay certain amounts of money to the clubs for the broadcasted match. **Conclusions:** Medialisation of top sports, which relates to the development of communication technologies, payments for sports broadcasts and influences on the organization of sports, can be followed even in the conditions of communist Czechoslovakia. This is represented by the development of television broadcasting in the 1960s, the rise of payments for sports broadcasts in 1965 and the spatial transformation of stadium auditoriums. Even though sport was considered amateur in Czechoslovakia, income, and finance in general still played a significant role in it.

Keywords: sport, television, broadcasting, history, sociology, Czechoslovak television